

Komunální volby 1998

MICHAL HAŠEK

Ve dnech 13.–14. listopadu 1998 měli naši občané už potřetí od listopadové „sametové revoluce“ v roce 1989 možnost volit obecní zastupitelstva, ve 27 senátních obvodech také podruhé v moderní historii České republiky volit svého senátora. Od posledních komunálních voleb v roce 1994 se událo mnohé ve „velké“ politice, s kterou je politika komunální neoddiskutovatelně propojena. V roce 1996 proběhly dvojí parlamentní volby – v červnu do Poslanecké sněmovny a v listopadu poprvé v historii České republiky do Senátu. V předčasných parlamentních volbách poprvé od roku 1990 zvítězila levicová politická síla – ČSSD, ovšem ani podpora KSČM nezaručovala získání parlamentní většiny. Po neúspěšných jednáních s vedením KDU-ČSL byla poněkud překvapivě uzavřena tzv. „opoziční smlouva“ mezi ČSSD a ODS, která umožnila vznik a existenci menšinové jednobarevné vlády ČSSD.

Základním kamenem právní úpravy komunálních voleb zůstal i nadále zákon číslo 152/1994 Sb., který nebyl i přes připomínky vzniklé v průběhu minulých komunálních voleb (1994) nijak upraven. Volby tedy probíhaly na základě poměrného volebního systému za použití volební formule Saint-Lague (volební dělitel)¹. Byl volen počet členů zastupitelstva určený stávajícím zastupitelstvem ve smyslu zákona č. 367/1990 Sb. o obcích v platném znění². Nadále zůstal zachován princip ztížení přístupu občanů ke kandidatuře mimo politické strany. V praxi proto před volbami vznikaly politické strany a hnutí a dále volební strany-koalice politických stran či hnutí a nezávislých kandidátů, aby nebylo nutno sbírat potřebný počet podpisů na petiční archy, jak předpokládá zákon č. 152/1994 Sb.³ Právě v souvislosti s volebními peticemi vzniklo několik afér, z nichž některé dnes pokračují v podobě trestních stíhání. Značnou publicitu vyvolal také případ voličů-turistů, kdy došlo k hromadné změně trvalého bydliště těsně před volbami za účelem podpory určité volební strany. Krajský soud v Brně uznal tento postup za závažné porušení volebního zákona a konstatoval neplatnost voleb. V případě pražské městské části Dubec rozhodl Městský soud v Praze rovněž o jejich neplatnosti, třebaže důkazní materiál (hlasovací lístky) byl ještě před rozhodnutím soudu odcizen. V těchto případech nařídil ministr vnitra nový termín konání komunálních voleb. V některých obcích se volby do zastupitelstev z důvodu nezájmu občanů neuskutečnily vůbec, rovněž zde vyhláší ministr vnitra náhradní termín nových komunálních voleb. Obecní zastupitelstvo bylo voleno celkem v 6370 obcích ČR, když bylo vytvořeno celkem 16 869 volebních okrsků, z nichž odevzdalo výsledky hlasování 16 867. Ve voličských seznamech bylo zapsáno celkem 9 927 385 oprávněných voličů, z nichž se k volbám dostavilo a hlasovací obálku obdrželo 4 472 189 voličů, to je 45,05%.

Celkově bylo zvoleno 62 412 nových členů zastupitelstev, z toho 59 986 členů obecních a městských zastupitelstev, 2426 členů obvodních a místních zastupitelstev. Do obecních a městských zastupitelstev kandidovalo celkem 149 volebních stran s celostátní, regionální i místní působností (tj. stran, hnutí a různých koalic). Nejčastěji byli v rámci volební strany v celostát-

ním registru volebních stran účastní nezávislí kandidáti (52x), KDU-ČSL (25x), dále ODA, ČSSD, ODS, DEU a další subjekty.

Pořadí volebních stran podle získaného počtu hlasů (v celé ČR):

1. Občanská demokratická strana	19 050 596	24,25 %
2. Česká strana sociálně demokratická	13 758 359	17,52 %
3. Komunistická strana Čech a Moravy	10 663 407	13,58 %
4. Sdružení nezávislých kandidátů	8 686 154	11,06 %
5. KDU-ČSL	8 359 748	10,64 %
6. Unie svobody	4 310 236	5,49 %

Pořadí volebních stran dle zisku mandátů v zastupitelstvech v celé ČR :

1. Sdružení nezávislých kandidátů	25 828 mandátů	42,29 %
2. Nezávislí kandidáti	8 360 mandátů	13,31 %
3. KDU-ČSL	7 138 mandátů	11,36 %
4. KSČM	5 753 mandátů	9,16 %
5. ODS	5 726 mandátů	9,12 %
6. ČSSD	4 258 mandátů	6,78 %
7. Unie svobody	702 mandátů	1,12 %

Porovnejme nyní volební výsledky vybraných politických subjektů s výsledky dosaženými v komunálních volbách v roce 1994 z pohledu celostátního a posléze i ve vybraných městech. Na celostátní úrovni srovnáme procento odevzdaných hlasů a procento získaných mandátů, u vybraných krajských měst podle počtu mandátů v jejich zastupitelstvech.

Volební strana	odevzdané hlasy (%)		nárůst/pokles
	1994	1998	
ODS	28,7	24,3	- 4,4 %
ČSSD	8,1	17,5	+ 9,4 %
KSČM	13,4	13,6	+ 0,2 %
Sdružení nezávislých kandidátů	7,1	11,3	+ 4,2 %
KDU-ČSL	7,6	10,6	+ 3,0 %
US	-	5,5	+ 5,5 %

Volební strana	získané mandáty (%)		nárůst/pokles
	1994	1998	
Sdružení nezávislých kandidátů	39,1	42,3	+ 3,1 %
Nezávislí kandidáti	10,8	13,3	+ 2,5 %
KDU-ČSL	12,4	11,4	- 1,0 %
KSČM	8,2	9,2	+ 1,0 %
ODS	11,8	9,1	- 2,7 %
ČSSD	2,4	6,8	+ 4,4 %
US	-	1,1	+ 1,1 %

Celkově tedy posílilo zastoupení nezávislých v obecních a městských zastupitelstvech. Třebáže kandidáti ČSSD posílili téměř dvojnásobně v počtu získaných mandátů, spolu s výsledky senátních voleb nepotvrdil tento výsledek její postavení vládní strany a vítěze předčasných parlamentních voleb z léta 1998. Mírný pokles počtu mandátů KDU-ČSL při zvýšení počtu odevzdaných hlasů lze přičíst solidní organizační struktuře a poměrně disciplinované stabilní voličské základně. Poklesl počet mandátů získaných kandidáty bývalé vládní koalice, tedy ODS a KDU-ČSL, to platí i u KSČM, US se objevila jako zcela nový volební subjekt zaměřený na pravice voliče, přesto volební preference ODS neklesly nijak dramaticky.

V krajských městech byly na základě odevzdaného počtu hlasů mandáty rozděleny následovně:

	1994	1998	zisk / ztráta
PRAHA (55 mandátů)			
ODS	23	21	- 2
Unie pro Prahu (KDU-ČSL, ODA, DEU, US)	-	16	-
ČSSD	5	10	+ 5
KSČM	6	8	+ 2
BRNO (55 mandátů)			
ODS	14	16	+ 2
ČSSD	5	12	+ 7
KDU-ČSL	5	7	+ 2
KDU-ČSL	7	6	- 1
KSČM	-	5	+ 5
US	-	9	-
ostatní	-	-	-

OSTRAVA (55 mandátů)			
	1994	1998	zisk / ztráta
ODS	17	19	+ 2
ČSSD	7	15	+ 8
KSČM	12	9	- 3
KDU-ČSL	3	4	+ 1
US	-	3	+ 3
ostatní	-	5	-

PLZEŇ (47 mandátů)			
	1994	1998	zisk / ztráta
ODS	16	15	- 1
ČSSD	7	11	+ 4
KSČM	7	6	- 1
US	-	4	+ 4
KDU-ČSL	-	4	+ 4
ostatní	-	7	-

ČESKÉ BUDĚJOVICE (45 mandátů)			
	1994	1998	zisk / ztráta
ODS	16	17	+ 1
ČSSD	5	8	+ 3
KSČM	6	6	0
KDU-ČSL	-	5	+ 5
US	-	4	+ 4
Volba pro město	-	2	-
ostatní	-	3	-

ÚSTÍ NAD LABEM (37 mandátů)			
	1994	1998	zisk / ztráta
ODS	10	13	+ 3
ČSSD	6	10	+ 4
KSČM	7	7	0
US	-	3	+ 3
ostatní	-	4	-

HRADEC KRÁLOVÉ (37 mandátů)			
	1994	1998	zisk / ztráta
ODS	12	10	- 2
Volba pro město	-	8	+ 8
KSČM	6	6	0
ČSSD	4	3	- 1
KDU-ČSL	1	3	+ 2
US	-	2	+ 2
ostatní	-	5	-

V další části textu následuje podrobnější analýza výsledků komunálních voleb v hlavním městě Praze a v moravské metropoli Brně z hlediska počtu získaných hlasů, rozdělení mandátů v příslušném zastupitelstvu a vytvoření příslušné koalice.

Výsledky hlasování v hlavním městě Praze

1. Občanská demokratická strana	765 777 hlasů	36,88 %
2. Koalice KDU-ČSL, ODA, DEU, US	582 867 hlasů	28,07 %
3. Česká strana sociálně demokratická	367 917 hlasů	17,53 %
4. Komunistická strana Čech a Moravy	207 977 hlasů	10,02 %

Mandáty (55) byly rozděleny takto :

1. Občanská demokratická strana	21 mandátů	38,18 %
2. Koalice KDU-ČSL, ODA, DEU, US	16 mandátů	29,09 %
3. Česká strana sociálně demokratická	10 mandátů	18,18 %
4. Komunistická strana Čech a Moravy	8 mandátů	14,55 %

Výsledky hlasování ve městě Brně

1. Občanská demokratická strana	1 745 738 hlasů	28,68 %
2. Česká strana sociálně demokratická	1 327 561 hlasů	21,81 %
3. KDU-ČSL	794 773 hlasů	13,06 %
4. Komunistická strana Čech a Moravy	676 349 hlasů	11,11 %
5. Unie svobody	590 603 hlasů	9,70 %
6. Občanská demokratická aliance	142 645 hlasů	2,34 %
7. Strana zelených	126 942 hlasů	2,09 %

55 mandátů v Zastupitelstvu města Brna bylo rozděleno následovně :

1. Občanská demokratická strana	16 mandátů	29,09 %
2. Česká strana sociálně demokratická	12 mandátů	21,82 %
3. KDU-ČSL	7 mandátů	12,73 %
4. Komunistická strana Čech a Moravy	6 mandátů	10,91 %
5. Unie svobody	5 mandátů	9,09 %
6. po 1 mandátu obdržely následující volební strany: Strana zelených, SPR-RSČ, ODA, DEU, Moravská demokratická strana, Hnutí samosprávné Moravy a Slezska-Moravské národní sjednocení, Nezávislí, Hnutí za prosperitu Brna, Sdružení VPM a NK.		

Zatímco v hlavním městě Praze došlo k vytvoření pravolevé koalice ODS-ČSSD (31 z 55 mandátů), která je často přirovnávána k „malé“ opoziční smlouvě, v Brně byla vytvořena koalice pravicových stran ODS, KDU-ČSL, US, ODA, DEU, Hnutí za prosperitu Brna (32 z 55 mandátů), když zastoupení v radě města Brna získal v podobě místa náměstka primátora dokonce volební subjekt, který dosáhl jediného zastupitelského mandátu (DEU). Účelem vytvoření

brněnské koalice bylo jasně eliminovat překvapivě dobrý volební výsledek ČSSD. Teprve budoucnost ukáže v případě Prahy i Brna skutečnou stabilitu a ochotu k politické spolupráci ve vedení obou radnic.

Závěrem lze výsledky komunálních voleb hodnotit jako úspěch nezávislých kandidátů (nárůst počtu získaných mandátů lze interpretovat jako jisté vyjádření nechuti voličů k podpoře velkých politických subjektů a k politikaření jako způsobu jejich práce obecně), dále jako úspěch spíše pravicových stran. (Ty stavěly podzimní komunální a senátní volby do pozice jistého referenda o budoucnosti našeho státu po letním vítězství levicové ČSSD v předčasných parlamentních volbách). Třebaže se zvýšil počet mandátů získaných kandidáty levicových stran, především ČSSD, nepodařilo se ČSSD zopakovat svůj úspěch z letních předčasných voleb do Poslanecké sněmovny, což se nejmarkantněji projevilo ve výsledcích voleb v 27 senátních obvodech uskutečněných spolu s komunálními volbami.

Poznámky:

1. Při tomto systému je počet získaných hlasů postupně dělen lichými čísly (1,3,5,...), podle srovnání výsledného čísla jsou postupně přidělovány mandáty jednotlivým stranám. Celý systém je matematicky neutrální, protože nezvýhodňuje malé ani velké strany. Je však třeba obsadit celou kandidátní listinu, tj. i nevolitelná místa, protože každý volič má tolik hlasů, kolik je voleno členů zastupitelstva.
2. Počet členů voleného zastupitelstva stanovuje do 85 dnů přede dnem voleb stávající zastupitelstvo ve smyslu ustanovení § 27 odst.1 a § 28 odst.1 a násl. zák.č. 367/1990Sb. o obcích v platném znění. Stanovený počet členů je povinná obec uveřejnit do 2 dnů způsobem v místě obvyklým. Při stanovení počtu členů zastupitelstva se vychází z počtu obyvatel dané obce k 1.lednu příslušného kalendářního roku. Jiný způsob stanovení počtu členů zastupitelstva nebo nedodržení lhůty sankcionuje přímo zákon, a to stanovením nejnižšího počtu členů voleného zastupitelstva v dané kategorii počtu obyvatel ex lege.
3. § 25 odst.3 zákona č.152/1994 Sb. stanoví povinnost připojení petice s podporou příslušného počtu voličů ke kandidátní listině volební strany tvořené nezávislým kandidátem nebo sdružením nezávislých kandidátů, počty stanoví příloha zákona. Pro ilustraci uvádíme některé vzniklé volební strany: Hnutí za prosperitu Brna, Zlínské hnutí nezávislých, Demokratická regionální strana, Hnutí pro Havířov, Nezávislé sdružení sportovců města Mostu, Prává volba pro Plzeň a podobně.

Veškeré číselné podklady jsou převzaty z oficiálního volebního serveru ČSÚ (www.volby.cz) a dále z údajů publikovaných ČTK (www.ctk.cz).